

הַלְבוּת יוֹם טוֹב סִימָן תַּקְבוֹ

קמט באר הגולה

(ב) *ספק תִּשְׁכַּח (מדרכי ס"פ ב"מ): **ב** יַעֲרוֹב זֶה עוֹשִׂין אוֹתוֹ (ה) כֶּפֶת וְתַבְשִׁיל, (ו) וְיָאֵם לֹא עֲשׂאוּ אֵלָא (ג) מִתַּבְשִׁיל לְבַד, (ז) מִתָּר: **ג** הַשְּׁעוֹר תַּבְשִׁיל זֶה (ח) פְּזִית, בֵּין לְאֶחָד בֵּין לְאֲלָפִים, בֵּין בַּתְחִלָּתוֹ (ט) בֵּין בְּסוּפוֹ: הַגַּה וְנִשְׁ מַצְרִיכוֹן לְכַתְחֵלָה כֶּפֶת כְּבִיצָה (א"ו בשם ירושלמי), וְכֵן נוֹהֲגִין (י) לְכַתְחֵלָה: **ד** יִצְרִיךְ שִׁינָה תַבְשִׁיל זֶה דְּבָר שֶׁהוּא רָאוּי (יא) לְלַפֵּת בּוֹ אֶת הַפֶּת, (יב) וְלֵאפּוֹקֵי (ג) דִּיקָא: **ה** הַתַּבְשִׁיל זֶה כְּנַגְטוֹ (א"ו פרכי אבא ויבד ו וְשֶׁל וְקִלְשָׁנָה כְּתָרָא ז כְּרִבִי יְנָא ח בְּרִיתָא שֶׁם

בְּאֵר הַיֵּטֵב

אָבֵל עַל הַפֶּת לְחוּד לֹא מֵהֵנִי לִכ"ע אֵף לְאֻפּוֹת. אֲסוּר לַעֲשׂוֹת ע"ת לִפְנֵי עֵירוֹט וְכַעֲרִיט, אָבֵל בְּדִיעֵבֵד מִסָּר, עֵינֵי ט"ז ס"ק ב' וּמ"א ס"ק יג. כֶּתֶב בִּישׁוּ"ש: אִם עָשָׂה תַבְשִׁיל מִיְחַד לְעִית אוֹ שֶׁהִפְרִישׁוֹ לְשֵׁם כֶּן, אֲפִלּוּ הֵיחָד דַּעְתוֹ לְכַרֵּךְ עֲלָיו וְשִׁכְחָה, שָׂרִי לְכַבֵּשׁ, דַּבְּרִכּוֹת אֵין מִשְׁכּוֹבֹת, וְאֲפִלּוּ הִפְרִישָׁה אֲשֶׁתוֹ שְׂלֵא מִדַּעְתּוֹ שָׂרִי, עכ"ל. וְהַמ"א בְּס"ק גַּג חִלְקַ עֲלָיו וְכַתֵּב דָּאֵין לְסַמֵּךְ ע"ז, ע"ש. וְעַן ט"ז ס"ק ו. הַמְרִילִל הֵיחָד מֵהֵנִי הַבְּשׂוֹר עַל הַשְּׁעֵלְעִר¹⁷ וְלֹא עַל גְּלוֹסְקָא מִשּׁוּם מֵאוּס, עַם לְקַח לְחֵם שְׁלֵם וְלִקְחוּ לְלֶחֶם מִשְׁנָה בְּלִיל־שֶׁבֶת וּבִכְתָרְתּוֹ וּבִסְעוּדָה ג' הֵיחָד בּוֹעֵץ עֲלָיו, בֵּינָן דְּאִתְּעִיבֵד בַּהּ חֲדָא מִצְוָה לִיעֲבֵד בַּהּ מִצְוָה אַחְרִיתָא. בְּשִׁלְיָה כֶּתֵב שְׂלֵא לְקַח עֶצֶם שֶׁפֶל אֵלָא אֵלָא דְּקַח חֲתִיכָה חֲשׂוּבָה, וְלֹא תְהִי מִצְוָה זוֹ קֵלָה בְּעִצְיָה: (ג) דִּיקָא. ג'ל אֲפִלּוּ בְּמִקּוּם שְׁמֵלֻפְתִּין בּוֹ אֶת הַפֶּת בְּשִׁלָּה

(ב) סְפִיק. וְכַתֵּב הַמ"א: וְאִם קָבֵל עֲלָיו יו"ט כְּגוֹן שֶׁאֲמַר בְּרַכּוֹ, אֲסוּר, ע"י סוּף סִימָן רֹסֵא. אָבֵל הַש"ז וְעַט"ז קַחְבוּ מִשּׁוּם רַבְבִּין דְּאֲפִלּוּ לֹא עָרַב עַד אַחַר בְּרַכּוֹ יְכוּל לְעָרַב כֵּל זְמַן שֶׁהַצְּבֹר לֹא הִתְפַּלְלוּ תְּפִלַּת יו"ט, ע"ש. וְהִזְדַּאֲהֶרֶן הַסְּפִים עִם הַמ"א, ע"ש. וְגִיל דְּמִי שֶׁהוּא בְּבַחֲבִיז וְלֹא הֵיחָד עָרַב תַּבְשִׁילִין וְאִם יִלָּךְ לְבִיתוֹ לְהַנִּיחַ ע"ת יַעֲבֹר זְמַן מִנְהָה, יִתְפַּלֵּל מִנְהָה וְלֹא יִצִּית ע"ת, וְיִיכַל לְהַקְנוֹת קַמְחוֹ לְאַחֲרִים, מ"א: (ג) מִתַּבְשִׁיל. דְּאִיתָא בְּגִמְרָא דְר"א: לִיף מִקְנָא דְאֲשֶׁר תֵּאֲפֹד אִפּוֹ וְאֲשֶׁר תַּבְשִׁלוּ בְּשִׁלּוֹ, מִכָּאֵן שְׂאִין אִופִּין אֵלָא עַל הַאֲפִי וְלֹא מִכְּשִׁלִּין אֵלָא עַל הַמְּבָשֵׁל, ע"כ צָרִיךְ קָאֵן פֶּת בְּשִׁבִּיל מַה דִּיאֲפּוֹ פֶת לְעָרֵךְ שֶׁבֶת וְתַבְשִׁיל בְּשִׁבִּיל מַה שְּׂבִשְׁלוּ, וְר"י ס"ל שֶׁבְּשִׁבִּיל מִתְּבִשֵׁל מִתָּר הַכֵּל, וְכַּב פּוֹסְקִים ס"ל כְּר"י, וְכַּר ר"ת וְקַצַּת דַּעוֹת ס"ל כְּר"א, ע"כ פֶּשֶׁר לְכַל הַפְּחוֹת בְּדִיעֵבֵד כְּר"י,

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

עֲדִין לְעָרַב אִם עוֹד לֹא תִּשְׁכַּח, (י) וּבִשְׁעַת הַדְּחָק אֵף אַחַר 'בְּרַכּוֹ', כִּלְזִמְן שְׂלֵא הִתְפַּלְלוּ הַצְּבֹר מִצְרִיב יוֹכֵל לְעָרַב אִם לֹא תִּשְׁכַּח עֲדִין. אִם בָּא לְהִתְפַּלֵּל מִנְהָה וְנוֹכַח שְׂלֵא עָשָׂה עָרֹב־תַּבְשִׁילִין, וְאִם יְחוּד לְבִיתוֹ לְעָרַב יֵאָחַר זְמַן מִנְהָה, (יב) יִתְפַּלֵּל מִנְהָה, וְלַעֲנֵן עָרֹב לְקַנָּה קַמְחוֹ לְאַחֲרֵים¹¹, (יג) וּמִיחָה, אִם יְכוּל לַעֲשׂוֹת עָרֹב עַל-יְדֵי שְׁלִית, יִשְׁלַח שְׁלִית לַעֲשׂוֹת עָרֹב קָדָם שִׁתְּפַלֵּל מִנְהָה¹²: **ב** (ה) כֶּפֶת וְתַבְשִׁיל¹⁵. דְּצָרִיךְ לְאֻפּוֹת וְלִבְשֵׁל מִיּוֹם-טוֹב לְשֶׁבֶת, וְלִכְן עוֹשִׂין הָעָרֹב מִפֶּת וְתַבְשִׁיל מִצְרִיב-יוֹם-טוֹב, שְׂעַל סִמָּךְ זֶה אִופִּין וּמִכְּשִׁלִּין אַחֲרֵי-כֵן: (ו) וְאִם לֹא עֲשׂאוּ אֵלָא מִתַּבְשִׁיל לְבַד. דְּמַעֲקָר הַדִּין (ג) אֵין צָרִיךְ אֵלָא מִתַּבְשִׁיל לְבַד וּמֵהֵנִי בֵּין לְפֶת בֵּין לְתַבְשִׁיל, שֶׁכֵּן הוּא דַּעַת רַב הַפּוֹסְקִים, לֹא שֶׁקָּנְהוּ בְּדַעַת הַפּוֹסְקִים הַמְּחַמְרִין לְהִצְרִיךְ פֶּת וְתַבְשִׁיל, אֵף בְּדִיעֵבֵד מִתָּר: (ז) וְאִם בֵּין צָרִיךְ לְאֻפּוֹת בְּיוֹם-טוֹב וְכֵן לְבָשֵׁל, אֵף לְכַתְחֵלָה סִיגֵי בַתְּכַשִׁיל לְחוּד לְכָלִי עֲלֵמָא: (ז) מִתָּר. דְּאֻפּוֹת וְלִבְשֵׁל בְּיוֹם-טוֹב בְּשִׁבִּיל שֶׁבֶת. וּמִכָּל מִקּוּם אִם נִזְכָּר קָדָם שֶׁתִּשְׁכַּח, (ט) צָרִיךְ לְהוֹסִיף לְהַנִּיחַ עִם פֶּת וְיֵאֵמַר 'בְּהִדִּין עָרֹבֵא', (טו) אָבֵל לֹא יִכְרֵךְ שְׁנִית. וְאִם עָשָׂה מִפֶּת לְבַד, לְתַבְשִׁיל בְּנֻדָּאֵי לֹא מֵהֵנִי; וְאִם מֵהֵנִי לְפֶת לְחוּד, (י) יִשׁ דַּעוֹת בֵּין הַפּוֹסְקִים. (יב) וְהַאֲחֻרוּנִים הַסְּפִימוּ דְלֵא מֵהֵנִי אֵף לְפֶת, דְּעִקְר הָעָרֹב נִתְּנָן מִתַּבְשִׁיל: **ג** (ח) פְּזִית¹⁶, וּמִשּׁוּם הַדּוּר מִצְוָה, (ט) יִקַּח לְחֵם שְׁלֵם וְחֲתִיכַת בְּשׂוֹר אוֹ דְּגִים תִּשְׁכַּח: (ט) בֵּין בְּסוּפּוֹ¹⁷. לְכַאֲרָה קַל-וְזָחֵר הוּא: אִם בַּתְחִלָּתוֹ סִיגֵי בְּכַנּוּת, כִּלְ- שֶׁכֵּן אִם הֵיחָד יוֹתֵר וְנִשְׂאָר פְּזִית? אֵלָא בָּא לְאֲשַׁמְעֵנִךְ דְּאֵף בְּסוּפּוֹ לֹא סִיגֵי פְּחוֹת מִפְּזִית [עו"ת]: (י) לְכַתְחֵלָה. הַאי לְכַתְחֵלָה

בְּאֵר הַלְבָּה

טוֹב לְשֶׁבֶת, אִם אִתָּה אוֹמֵר כֵּן אֵף הוּא אוֹפֵה וּמְבַשֵׁל מִיּוֹם-טוֹב לְחֵל, עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ. וְאֵף דְּהַרְמַבּוּן נִרְחַח לְכַשֵּׁב דְּבָרֵי רַב אֲשִׁי עַם לְדַעַת רַבָּה, עֵינֵי שֶׁם בְּמִלְחָמוֹת, מְכַל מְקוּם פְּשִׁטוּת הַדְּבָרִים נִרְאָה דְּקָאֵי רַב אֲשִׁי בְּשִׁטַּת רַב חִסְרָא, כְּמוֹ שֶׁכֶּתֵב הַמְּאֹר. וְלַעֲנִיית דַּעֲמִי עִם מִפְרָשׁוֹ רַבְנֵי תַנְגָּל מְשַׁמַּע כֵּן, הַעֲתִיקָא עַל דְּבָרֵי רַב חִסְרָא בְּפַסְקִים מְשַׁע לְפִשׁוֹן רַב אֲשִׁי בְּכִיצָה, אֵלמָא דְּסִבְרָא לֵה חֲדָא שֶׁחֲדָא חִסְרָא, עֵינֵי שֶׁם, וְהוּוֹ סְבַרְתָּ דְּהַרְמַבּוּן ע"כ, וְכֵן הִרְצִיבֵא בְּחוֹסְפוֹת עָרֻבִין וְחוֹסְפוֹת דְּרִישׁ בִּיצָה מִכְרַח דְּהַלְבָּה כְּרַב חִסְרָא וְכַמוֹ שֶׁכֶּתֵב בְּחֻמְד'מִשָּׁה וְכִית'מֵאִיר, דְּאִי לֹאוּ הֵכִי, נְהִי דָּאֵין בּוֹ מִשּׁוּם הַכְּנָה, אֲפִתִּי יִשׁ כְּנָה אֲסוּר מְלֵאכָה, עֵינֵי בְּדַבְרֵיהֶם שֶׁהֲאִירָכוּ בְּנֵהוּ, וְעַל-כֵּן נִרְאָה, דְּאֵף לְכַתְחֵלָה בְּנֻדָּאֵי צָרִיךְ לְהִנָּחַר כְּדַעַת לֵב הֵיחָד רַבְתָּא הַנִּיל וְשֶׁהוּא כְּעֵינֵן דְּאִוְרִיתָא וְכַמוֹ שֶׁכֶּתֵב הַאֲחֻרוּנִים, מְכַל מְקוּם בְּשַׁעַת דְּחָזַק יִשׁ לְוִמֵר דְּבָרָאֵי חֵם רַבּוּתִיתֵי הַרְאֻשׁוּנִים הַאֲלֵה לְסַמֵּךְ עֲלֵיהֶם כְּעֵינֵן סִמָּךְ לְחִשְׁכָה, וְגַם כִּי הִרְאִישׁ וְהַטּוֹר לֹא הַעֲתִיקוּ דְּבָרֵי הַחוֹסְפוֹת לַעֲנֵן סִמָּךְ לְחִשְׁכָה [עֵינֵי פְרִישָׁה], וְגַם דְּהַשִּׁי"ס סַחֵם דִּין זֶה דְּבַעֲרֹב מִתָּר וְלֹא חִלְקוּ כָּלָל כְּנָה, וְכַל-שֶׁכֵּן בְּיוֹם-טוֹב שְׁנֵי שֶׁהוּא דְּנִבְּנָן בְּנֻדָּאֵי יִשׁ לְסַמֵּךְ לְהַקֵּל לַעַת הַעֲרֹךְ: * סְפִיק תִּשְׁכַּח. עֵינֵי מִשְׁנָה בְּרוּרָה לַעֲנֵן אִם קָבֵל עֲלָיו יוֹם-טוֹב. וְעֵינֵי בְּסִימָן רֹסֵא דְּהַתְּלַקְתָּ נִרְ בְּשֶׁבֶת חֲשִׁיב קַבְלָה לְנִשְׁיִם, וְצָרִיךְ עֵינֵן מַה הַדִּין כְּנָה. וְלִכְאֲרָה אִם הַנִּשְׁיִם הַדְּלִיקוּ נִר יוֹם-טוֹב, שׁוֹב אִי אֲפִשֵׁר לַעֲשׂוֹת עָרֹב בְּשִׁבִּילֵן אֵף שֶׁהוּא עֲדִין יוֹם, שֶׁכְּרַב קָבֵל עֲלֵיהֶם יוֹם-טוֹב¹⁸, וּמִשְׁמַע לְכַאֲרָה שֶׁם בְּהַתְּלַקְתָּ הַנּוֹרוֹת יִשׁ לוֹ דִּין קַבְלָה שֶׁל צְבֹר מֵאַחַר שֶׁכֵּן הַמְּנַהֵג, עֵינֵי שֶׁן דִּישׁ אוֹמְרִים דְּלֵא מֵהֵנִי תְּנָאֵי, אֵלָא דִּישׁ לִדְוִי, דְּאוּלִי דּוֹקָא שֶׁבֶת שְׁמוּדְלִיקִין הַכֵּל בְּשַׁעַת אַחַת וְנִהְגוּ לְקַבֵּל כְּנָה שֶׁבֶת, אָבֵל בְּיוֹם-טוֹב שְׂאִין הַכֵּל מְדִלְקִין בְּשַׁעַת אַחַת, אֲפִשֵׁר דְּלֵא נִהְגוּ לְקַבֵּל כְּנָה¹⁴, וְיִשׁ לוֹ דִּין אִישׁ הַמְּדִלְקִי שְׂאִינוּ מְקַבֵּל שֶׁבֶת בְּהַתְּלַקְתּוֹ, וְאֵף אִם נִאֲמַר דְּאִישָׁה דְּרַבָּה לְקַבֵּל אֵף בְּיוֹם-טוֹב בְּהַתְּלַקְתָּהּ, מְכַל מְקוּם בְּיוֹם-טוֹב אֲפִשֵׁר דָּאֵין כְּנָה כֵּךְ דִּין קַבְלָה יַחֲדִי בֵּין שְׂאִין מְדִלְקִין בְּשַׁעַת אַחַת וּמִתָּר עֲדִין

הוּא וְכַן קָדָם שְׂעוּשָׁה הָעָרֹב, אָבֵל אִם כְּרַב עָשָׂה אֵין צָרִיךְ לְחוּד לַעֲשׂוֹת [חַדְמֵי מִשָּׁה]: **ד** (יא) לְלַפֵּת. כְּגוֹן בְּשׂוֹר וְדִגִּים (כ) וּבְכִיצֵי וְשֶׂאֲרֵי מִינֵי לְפֶתִן מְבַשְׁלִים, שְׂדָרְכֵן לְלַפֵּת כְּתֵן אֶת הַפֶּת. מְהִרִילֵי הֵיחָ מֵינֵי הַבְּשׂוֹר עַל שְׁעֵלְעִר¹⁷ וְלֹא עַל הַגְּלוֹסְקָא, מִשּׁוּם מֵאוּס, וְגַם לְקַח לְחֵם שְׁלֵם, וְהֵיחָ לִזְכֹּר אֹתוֹ אַחֲרֵי-כֵן לְלַחֵם מִשְׁנָה וּבּוֹעֵץ עֲלָיו כְּסַעֲדָה שְׁלִישִׁית¹⁸, וְכִינֵן דְּאֲתַעֲבִיב בַּהּ מִצְוָה חֲדָא לִיתַעֲבֵד בַּהּ מִצְוָה אַחְרִיתָא¹⁹: (יב) לְאֻפּוֹקֵי דִיקָא. הֵינּוּ רִיפוֹת שֶׁל שְׁעוּרִים, שְׂקוּרִין גְּאֻנְעֵלֵא²⁰, שְׂאִין דְּרַבְּכֵן שֶׁל בְּנֵי-אֲדָם לְלַפֵּת בְּהֵן אֶת הַפֶּת, אֵלָא אוֹכְלִין אוֹתָן

שְׂעוֹר הַצִּיּוֹן

(י) עַל-תְּמִיד, וְגַם הַתְּלַבָּה בְּרוּרָה הַעֲתִיק אֶת דְּבָרֵי הַש"ז בְּשֵׁם רַבְבִּין, וְגַם הַשִּׁי"אֵם כֶּתֵב לְסַמֵּךְ עַל זֶה לַעֲנֵן דִּיעֵבֵד, וְכֵן בְּדִרְוֵי-חַיִּים שֶׁהַעֲמָקָנוּ כְּבִאוּר תְּלַבָּה בְּסִימָן רֹסֵא מְעַדֵד לְהַקֵּל כְּעֵינֵן דְּבִרְ-מִצְוָה אֵף אַחַר קַבְלַת צְבֹר אִם יִשׁ שְׂהוּת: (ב) מְגַן-אַבְרָם וְש"א: (ג) כֵּן נִרְאָה לַעֲנִיית דַּעֲמִי, וְיֵאֵמַר לְהַשְׁלִים שְׂעִישָׁה בְּשִׁבִּילֵי וְיִזְכֵּר עִם לְמַשְׁתִּי: (ג) בֵּית-יוֹסֵף וְאַחֲרוּנִים, וְכֵן כֶּתֵב עִם הַגָּרָא: (ד) בֵּית-יוֹסֵף בְּשֵׁם חוֹסְפוֹת, וְכֵן הוּא בְּהַגָּרָא: (ט) חֻמְד'מִשָּׁה וְהַגָּרָא: (טו) פְּשׁוּט: (פ) הַשְּׂבִילֵי לְקַטְט כֶּתֵב מִהֵנִי וְנִאֲוֹר וְרִיעַ כֶּתֵב דְּלֵא מֵהֵנִי, וְהַמְּאִירֵי הַבֵּיא עִם-כֵּן דְּנִמְצָא דַּעוֹת כְּנָה: (י) הַאֲלִיָּה רַבָּה בְּשֵׁם רִשְׁלִי, וְכֵן כֶּתֵב הַחֻמְד'מִשָּׁה וְהַגָּרָא, וְגַם הַעֲלִית'תְּמִיד הַעֲתִיק דְּבָרֵי הַגְּהוֹת אֲשֶׁרִי בְּשֵׁם אוֹר וְרִיעַ הַנִּיל, וְנִרְאָה דְּהֵם קִימֵי אֲלַפָּא דְּהַלְבָּתָא דְּקִמְאָא לֵן דְּתַבְשִׁיל לְחוּד סִיגֵי מַעֲקָר הַדִּין, אָבֵל לִמְאֵן דְּסִבְרָא לְהוֹ דְּצָרִיךְ פֶּת וְתַבְשִׁיל, מְסַתְּבֵר דַּת לְחוּד מֵהֵנִי לְפֶת. וְכֵן מְשַׁמַּע מִהַגָּרָא, דְּלַעֲרַם מִתַּבְשִׁיל לְחוּד מֵהֵנִי לְתַבְשִׁיל וְהוּא הַדִּין אֲפִשָׁא פֶת לְפֶת, אֵלָא דְּלַתְלַבָּה וְלֵא קִמְאָא לֵן דְּהַעֲקָר הוּא תַבְשִׁיל לְחוּד, אֲכַן בְּשִׁבִּילֵי לְקַטְט, אֵף דְּסִבְרָא לֵה נִמִי תַבְשִׁיל לְחוּד, מְכַל מְקוּם הַקֵּל כֶּתֵב לְפֶת: (ט) אַחְרוּנִים בְּשֵׁם שְׁלִי"ה: (כ) רַמְבַּם:

הלכות יום טוב סימן תקכו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ד]

קְנָה קָמְחו לְאַחֲרֵים⁽¹¹⁾ וכו', קָדָם שְׁיִתְפַּלֵּל מִנְהַב⁽¹²⁾.

11 וממשמעות דברי המג"א [שהוא מקור דברי המשנ"ב], דייק המטה אפרים (סי' תרכה אלף למטה ס"ק נה) שבאופן שאינו יכול להקנות קמחו לאחרים ילך לביתו כדי לערב, אף שעל ידי זה לא יתפלל מנחה [אמנם ראה שם שהניח את הדבר בצ"ע]. וכן דייק מדבריו בשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סי' לו ד"ה אמנם המג"א).

וממה שאינו יכול לערב בעודו בבית הכנסת על פת ותבשיל מסוימים שבביתו, הוכיח החיד"א (שו"ת חיים שאל ח"א סי' כט) שאין די בקריאת שם עירוב, אלא צריך לאחוז את התבשיל בידו בשעת עשיית העירוב, וכמשמעות נוסח אמירת 'בהדין עירובא וכו' שמשמע שאחוז בידו את העירוב בשעת האמירה. וכן הסכים העיקר הד"ט (או"ח סי' כד אות ח), וכן בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' לו) צידד להחמיר בדבר על פי החיד"א והד"ט.

מאידך, התפארת ישראל (ביצה פ"ב מ"א בתו אות ב) כתב שאם יש לו פת ותבשיל בביתו, יוכל לערב בעודו בבית הכנסת אף על פי שאין העירוב בידו, וכן כתב בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ג סי' ח), וביאר שאין דיוקו של החיד"א בדברי המג"א מוכרח, שיתכן לדחות שאין צריך לאחוז את העירוב בידו בשעת עשייתו, ודברי המג"א הם באופן שאינו יודע מה ליחד או שאין לו תבשיל מוכן שיוכל להשאירו לשבת. וסיים, שבשעת הדחק יש מקום להקל בדבר [אלם ראה דברי התפארת ישראל (שם) שלדעתו גם באופן שאין לו פת מסוימת ליחד עתה לעירוב, מועיל לומר פת ותבשיל שאקחם כשאבוא לביתי יהיו מעכשיו לעירוב תבשילין, כיון שלהלכה יש בירה בנדון של דרבנן].

וכן כתב הגרש"ז איירעבך (מאור השבת ח"ב מכתב לב אות יד), שיכול בשעת הדחק לערב בבית הכנסת על פת ותבשיל שבביתו. והוסיף, שאין חילוק בין אם הפריש את העירוב בביתו ורק ששכח לומר 'בהדין וכו'', לבין אם לא הפריש עדיין כלל, ובשניהם יכול לברך, אלא שסיים שמי"מ החושש מלברך, גם הוא יתברך.

ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סי' לו) כתב, שאף שיש לסמוך להקל בדבר לענין העירוב [וראה דבריו שצירף לכך את עירובו של גדול העיר], ואפילו באופן שלא ייחד קדם לכן, מי"מ לענין הברכה, אין לברך אף באופן שייחד קודם לכן.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קכט אות א) כתב, שאכן בשעת הדחק יש להקל בדבר לענין הנחת העירוב, אבל לא לענין הברכה. אמנם באופן שכבר הפריש את העירוב בביתו ורק ששכח לומר 'בהדין וכו'', מי שמברך אין מוניחים אותו, ומימי מי שאינו מברך גם באופן זה, הרי זה משובה. והוסיף (ח"ח סי' קכג), שהיינו דוקא אם מייחד את העירוב קודם יום טוב, מה שאין כן לומר 'פת ותבשיל שאקחנו כשאבוא לביתי יהיה מעכשיו לעירוב תבשילין', אין נראה שיועיל [ושלא כמו שכתב התפארת ישראל כנ"ל]. וראה עוד לגבי נדון אחיות העירוב מה שכתבנו להלן (ס"ק טג).

12 וכן אם יש לו אפשרות לבקש משכן שגר קרוב לבית הכנסת שיקנה לו פת ותבשיל, למטה המטה אפרים (סי' תרכה ס"ז) שיעשה כן, וביאר (אלף למטה ס"ק נו) שהעיקר שיהיה העירוב שלו, ואין צורך שיעשהו בביתו.

עוד כתב שם (ס"ז), שיוכל גם לסמוך על עירובו של גדול העיר [כמבואר בשו"ע להלן (ס"ז) שמי ששכח או נאנס סומך על עירובו של גדול העיר], וביאר שם (אלף למטה ס"ק נה), ששכחה באופן זה נחשבת כאונס ולא כפשיעה [שהתבאר בשו"ע שם שמי שפשע אינו יכול לסמוך על עירובו של גדול העיר, וראה מה שכתב המשנ"ב להלן (ס"ק כו)], והוסיף, שמה שלא הוכיר המג"א עיצה זו, הוא משום שהמג"א דיבר במקום שאין גדול העיר. ובשו"ת שבט הלוי

(ח"ט שם) כתב, שבאופן שכבר ייחד את העירוב בביתו ושכח מלערו, בהאי אינו נחשב כפושע, ויוכל לסמוך על עירובו של הגדול.

[ביה"ל ד"ה ספק חשכה]

קָבְלוּ צְלִיָּהִם יוֹם־טוֹב⁽¹³⁾ וכו', דְּלֹא נִתְּנָה לְקַבֵּל בְּנֶחֱמָה⁽¹⁴⁾.

13 ואף על פי שלענין הדלקת נרות חנוכה, כתב במשנ"ב לקמן (סי' תרעט ס"ק א) שאשה שקיבלה שבת בהדלקת נרות, תבקש מאדם אחר שידליק את נרות החנוכה עבורה, ביאר השלמי תודה (יום טוב סי' לא אות ג) ששונה הדין לגבי עירובי תבשילין שהתקנה היתה להתחיל את עשיית צרכי שבת קודם יום טוב, ולפיכך כשקיבלה על עצמה יום טוב שוב אין ענין העירוב שייך אצלה כלל, מה שאין כן לגבי נרות חנוכה שהוא נדון של איסור עשיית מלאכה, בזה התבאר בשו"ע לעיל (סי' רסג סי"ז) לגבי מי שקיבל על עצמו שבת, שמותר לו לומר לאדם אחר שעדיין לא קיבל שבת שיעשה מלאכה.

14 אמנם, לפי מה שנקט במשנ"ב לקמן (סי' תר ס"ק ד) כדבר פשוט שנהגו הנשים לברך ברכת שהחיינו בשעת הדלקת הנרות, אם כן יש בכך קבלת יום טוב, וכמו שכתבו הפרי יצחק (ח"ב סי' ד"ה וכו' וד"ה ועכ"פ), והכף החיים (סי' תקיד ס"ק קיב) [ובספר שלמי תודה יום טוב סי' ז אות ב הסתפק האם קבלה שעל ידי ברכת הזמן דינה כקבלת ציבור או כקבלת יחיד], אולם במשנ"ב לעיל (סי' רסג ס"ק כג) התבאר, שמנהג זה אינו בכל המקומות.

[משנ"ב ס"ק ח]

כָּפַת וְתִקְשִׁילֶי⁽¹⁵⁾.

15 ולערב על לחם ותבשיל כשהם קפואים, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קכט אות א) שמצד הדין אפשר לערב עליהם, כיון שאפשר להפשירים בקלות, ורק שימהיות טוב' אם אפשרי הדבר ראוי להדר לחכות עד שיפשיר [לחוש לחומרת בעל הבאר משה, ראה ספר עירוב תבשילין הערוך ס"ו ס"ק ב]. וכן דעת הגר"ם קרליץ [לקט הלכות יום טוב וחול המועד פ"ט ס"ח] שבמאכל קפוא אפשר לעשות עירובי תבשילין.

וכן לערב במיני מזונות אפויים כשאינו לו לחם שלם [ראה להלן ס"ק ח], כתב בשו"ת שבט הלוי (שם אות ב) שפשוט הדבר שאפשר לערב בהם ולהתיר על ידם לאפות כל מיני אפיה. אולם לגבי תבשיל שנאפה בתנור אפיה, דעת הגר"ם קרליץ (חוט שני יום טוב פכ"א ס"ק ג) שנחשב כתבשיל ולא כמין אפיה, כיון שהדבר תלוי בשם תבשיל ושם פת, ואין משנה אם המאכל התבשל על גבי האש או נאפה בתנור.

[משנ"ב ס"ק ח]

כְּנִיָּת⁽¹⁶⁾.

16 לענין שיעור כוית, התבאר לעיל (סי' תפו ס"ק א) שנחלקו הראשונים אם הוא כחצי ביצה ביוניתי עם קליפתה או כשליש ביצה, וכתב שם שלגבי דין דרבנן אפשר להקל בכשליש ביצה, אך לגבי דבר שמברכים עליו כמו מרור וכדו', יש להחמיר לכתחילה בכחצי ביצה, מפני הברכה. והחז"א כתב (קונטרס השיעורים או"ח סי' לט ס"ק יז) שהשיעור הוא או כחצי ביצה בלא קליפתה, או כשליש ביצה בקליפתה, ושלחלכה אפשר לסמוך על הדעה האחרונה. [ובספר שיעורין של תורה (סי' יא) כתב, שהחז"א כנראה חזר בו ממה שראתה מדבריו בהלכות עירובין סי' לו, שדעתו נטתה כדעתה הראשונה].

מילואים

הלכות יום טוב סימן תקכו

המשך מעמוד קודם

8) וכן לענין עירוב חצרות, כתב השו"ע לעיל (סי' רסא סי"א) שמוטל לעשותו בבין השמשות [וכן כתב לעיל (סי' שצג סי"ב) לענין שיתופי מבואות]. וכתב המשגיב (סי' רסא סי"ק יא) שאף יכול באופן זה לברך על העירוב, ובטעם הדבר שאינו נחשב כשאר ספק ברכות להקל, כתב בביה"ל שם (סי"א ד"ה עירובי) שתקנת עירוב חצרות היא דין קל [ראה משגיב שם (סי"ז ז) שעירוב חצרות קל מעירוב חצרות במה שאין לו סמך מהתורה, וראה בביה"ל לקמן (סי' שצד סי"ב ד"ה ויכול)]. ולפיכך החשיבו את בין השמשות כדאי יום לענין זה, ובש"מ מנחת יצחק (ח"ו סי' לו ד"ה אמנם יש לדון) התבאר שהדברים אמורים גם לענין עירובי תבשילין. ולענין עשיית עירוב חצרות בזמן שהוא ספק בין השמשות ספק לילה, צידד בביה"ל לעיל (סי' רסא שם ד"ה עירובי) להחמיר בדבר, כיון שהספק הוא מכח חסרון ידיעה ולכן אינו נחשב כספק אלא נדון ככללה דאי, ונשאר בצ"ע. ומ"מ לענין ברכה, כתב שם שיוהר שלא לברך.

[ביה"ל ד"ה ועל ידי ערוב וכו']

לקנה דאסור מְדֹאֲרָתָא⁹ וכו', אֶסְרָא דְאֲוִיָּתָא אִיָּא¹⁰.

9) ובמקור האיסור כתב בשע"צ לעיל (סי' תקג סי"ק ג), שדרשו בגמרא (ביצה ב, ב) מהפסוק (שמות טז, ה) "יהיה ביום הששי הכינו וגו'", שיום חול מוכן לשבת [שהרי תם 'ששי' חול הוא], ואין יום טוב מוכן לשבת. 10) אמנם, לעיל (סי' תקג סי"א ד"ה ואפילו) נקט בדעת הגר"א שלדעת הרמב"ם גם מיום טוב לחול אין איסור מן התורה, משום דין 'הואיל'.

וכשחל, ושם כתב שיהיה מבוטל כחצי בישול].

ומה שמבואר מדבריו שהמתחיל לבשל ביום טוב סמוך לחשיכה עובר על איסור תורה של מבשל, אף שהבישול נגמר לאחר יום טוב, התבאר בפ"ג (פתיחה להל' שבת קרוב לסופו) שהוא מדין 'חצי שיעור' האסור מן התורה, אבל אין בזה חיוב, כיון שלא הגיע לשיעור בישול בסוף היום. אולם לגבי יום טוב הסמוך לשבת, הסתפק הפ"ג שם שיתכן ששונה דינו, ואף אם הבישול נגמר במוצאי יום טוב שהוא שבת חייב משום מבשל [ובטעם ספיקו יש לפרש, משום שתחילת הבישול וסופו היו ביום האסור במלאכה]. מאידך, המנחת יתירן (מצוה רחצ את כא ד"ה הנה) כתב שגם באופן זה אינו חייב משום מבשל ביום טוב, שאין שבת ויום טוב מצטרפים. וכן כתבו בש"מ אבני נזר (א"ח סי' שצו אות ב) והאפיקי ים (ח"ב סי' ד ענף ג).

הרש"ש (שבת עג, א) כתב לגבי המבשל בשבת, שגם באופן שהתבשל המאכל במוצאי שבת [שהוא יום חול] חייב משום 'מבשל', וכמו לגבי מלאכת ז'ורע', שחיובו גם כשהשרשה היא ביום חול, וכן כתב בשו"ת חלקת יואב (א"ח סי' י ומהדו"ת סי' ג).

7) ובביה"ל לעיל (סי' רטו סי"א ד"ה הוא) כתב, שביום טוב שחל בערב שבת ראוי להקדים את אמירת 'ברכו' או קבלת שבת בעד היום גדול.

[משנ"ב סי"ק ז]

אֶפְלוּ סֶפֶק תְּשַׁקְּהָה⁸.

הלכות יום טוב סימן תקכו

המשך מעמוד קמט

אחת שתי מצוות, ביאר המאירי (שבת ק"ז, ב) שהיינו דוקא לעשות את המצוות יחדיו בבת אחת, מה שאין כן כאן שאין שתי המצוות נעשות יחדיו בבת אחת, וכן כתב הפמ"ג לענין כוס של קידוש והבדלה, ראה לעיל (סי' רעא סי"ק נז).

וכן לענין עירובי חצרות לנהיגים לערב בכל ערב שבת, כתב הרמ"א לעיל (סי' שצד סי"ב) שיש לבצוע על העירוב בשחרית בשבת, ובטעם הדבר כתב המשגיב שם (סי"ד) שיש לומר שיתכן שאיתעביד ביה חדא מצוה וכו', וכעין זה כתב גם לעיל (סי' שסח סי"ק כב).

וכן לענין ההושענות שנשארו לו אחר קיום המצוה בסוכות, כתב הרמ"א לקמן (סי' תרסד סי"ט) שנהגו להצניען לאפות בהן את המצות לפסח, וטעם הדבר מצד 'הואיל ואיתעביד ביה וכו'', כמבואר במקור הדין (מהרי"ל הלכות חג הסוכות ט ומהרי" וי"ל סי' קצא). וכן כתב המשגיב לעיל (סי' תמה סי"ז) שטוב לשרוף בהן את החמץ, מטעם 'הואיל ואיתעביד ביה וכו'.

וכן לענין קניית שעוה לנר חנוכה, כתב לקמן (סי' תרעג סי"ק כג) שמצוה מן המובחר לקנות ממה שנוסף מנרות ביהכניס, משום 'הואיל ואיתעביד ביה וכו'.

וכן לענין חוטי ציצית שנפסקו, כתב המשגיב לעיל (סי' כא סי"ק ח) שנייחים בתוך ספר לטימן או שיעשה בהם מצוה אחרת, משום 'הואיל ואיתעביד ביה וכו'.

ולענין השיעור בזמניו, כתב המשגיב שם שאמנם יש מהאחרונים שסברו שהתקטנו הביצים למחצית ממה שהיו בימים הקדמונים, ולגבי דאורייתא יש להחמיר כדבריהם, מ"מ לגבי דרבנן יש לסמוך להקל לשער כביצים שבזמניו. והחזירא כתב (קונטרס השיעורים שם סי"ק ח), שאחרי שנקבעה ההלכה על פי האחרונים שיש להכפיל את השיעור ונתפשטה ההוראה כך, עיקר השיעור הוא כהשיעור הגדול, והוסיף שם (סי"ק יז), שלפי זה שיעור כוית הוא כשני שלישי ביצה.

[משנ"ב סי"ק ט]

בֵּין בְּסוּפֵיהּ¹⁷.

17) והנמלך בערב יום טוב להוסיף על העירוב שהניח בתחילה, כתב הגר"י אברמסקי (חזון יחזקאל תוספתא ביצה חרושים פ"ב ה"ב) שחל על התוספת שם עירוב, ולפיכך אם נאבד מה שהכין בתחילה השתייר כוית ממה שהוסיף לאחר מכן, די בכך.

[משנ"ב סי"ק יא]

בְּסוּפֵיהּ שְׁלִישִׁית¹⁸ וכו', לִיתְעָבֵד בֵּהּ מִצְוַה אֶתְרִינָא¹⁹.

18) כוונתו [כמבואר להלן (סי"ק מח)], שישמש בו ללחם משנה בסעודת ערבית ושחרית, ובסעודה שלישית יבצע עליו, וראה מה שכתבו להלן שם.

19) ואף על פי שאמרו חז"ל שאין עושים מצוות חבילות חבילות, ולפיכך אין אומרים על כוס אחת שתי ברכות, ואם כן איך עושים בפת

הלכות יום טוב סימן תקכו

המשך מעמוד קנ

[משנ"ב סי"ק לב]

לְנוּ וּלְכָל הַדְּרָיִם בְּעִיר הַזֹּאת⁴⁰.

כשבעלי המלך הגיחו עירוב, לפועלים אסור לבשל [אפילו עבור אחרים שומרי תורה ומצוות].

הלכות יום טוב סימן תקכו

שְׁאֵמְרוּ, אֶפְלוּ (ג) צָלִי, אֶפְלוּ (יד) שְׁלוּק, אֶפְלוּ (טו) כְּבוֹשׁ (טז) או (ז) (ד) מְעַשֵּׂן, אֶפְלוּ (יז) מִין דְּגַיִם קְטַנִּים שֶׁהֵיְדִיחַן בְּמַיִם חַמִּים וְהִדְחַתָּן הוּא בְּשׂוּלָן לְאֻכִּילָהּ, הֲרִי זֶה סוּמְךָ עֲלֵיהֶם, יוֹכֵן סוּמְךָ עַל (יח) *תַּפְּחוּחִים מְבַשְּׁלִים (וְהוּא הֵדִינ שְׁאָר פְּרוֹת מְבַשְּׁלִים) וְעַל דְּגַיִם קְטַנִּים (יט) שֶׁבַשְּׁלָן: ו (כ) כִּסּוּמְךָ מְעַרְבֵי-יּוֹם טוֹב אֶפְלוּ עַל (כ) *עֲדוּשִׁים שֶׁבַשְּׁוֹלֵי קֶדְרָה לְכֹן עַל שִׁמְנוּנִית שְׂנֹדֵבֵךְ בַּסִּפִּין וְגֵרֵרוֹ, וְהוּא שִׁיחָה בּוֹ בְּזִית: ז מִמְצוּהָ עַל כָּל אֶדָם לְעֶרֶב. (כא) *יִמְצוּהָ עַל כָּל גְּדוּלֵה-הַעִיר לְעֶרֶב עַל כָּל בְּגִינֵי-עִירוֹ, כְּדִי שִׁימְךָ עֲלִיו

מ שם יו"ט 2 מהא דאבתא דשמואל ורב אמי ורב אשי שם

שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

דְּלִיבָא בְּחֻרְתָא וְדוּקָא בְּיּוֹם שְׁקוּרִים אוֹתוּ, עֵכָל:

בְּאֵר הַיֵּטֵב

דַּעֲטָן, דְּאֻכְלֵי נְהַמָּא נְהַמָּא; וְגִיל דְּהִהָּ שְׁאָר מִינֵי לִפְטָן וְקֻטְנִיּוֹת מְקוּמֹס שְׂאִין דְּרָךְ לִלְפַת בְּהֵן הַפַּת, אֲסוּר לְעֶרֶב בְּהֵן, מ"א: (ד) מְעַשֵּׂן. קַמֵּב הַמ"א: גִּיל דָּאם אִינוּ רְאִי לְאֻכִּילָהּ ע"י הַקְּבִישָׁה אוֹ הַעֲשׂוֹן אִין מְעַרְבִין בּוֹ, אֲבָל בְּהַלִּית מִשְׁמַע אַעֲפ"י שְׁהוּא רְאִי לְאֻכִּילָהּ אִין מְעַרְבִין שְׂאֵר דְּאִמְרִין מְלִית הֲרִי הַפַּת כְּרוֹתַת, כְּבוֹשׁ ה"ה מְבַשְּׁל, מְשַׁמַּע דְּמְלִית אִינוּ מְבַשְּׁל, מִיּוֹה אִם הִיָּה כְּבוֹשׁ בְּצִיר אוֹ בְּחֻמְץ וְשִׁתְּנָה בְּתוֹכֵהוּ כְּדִי שִׁתְּנָה עַל הַאֵוֹר וְתַחֲמִיל לְהַתְּחִית, הֲרִי מְבַשְּׁל אִם נֶאֱכַל כֶּה, עֵינ בְּיַד סִי' ק"ה, מ"א: (ה) עֲדוּשִׁים. דוּקָא אִם אִין לוֹ תְּבִשְׁל אַחַר, יִש"ש. עַי"ב ב"י וּבִט"ו. וְדוּקָא שֶׁמְלַפְתִּין בְּהֵם אַתְּ הַפַּת כְּמַש"ס י"ד,

מַשְׁנֵה בְּרוּרָה

בְּעֲצָמָן כְּדִי לְשַׁבַּע כְּמוֹ פַת; וְאֶפְלוּ בְּמִקְוֹמוֹת שְׁנוּהֲגִין לִלְפַת בְּהֵן אַתְּ הַפַּת, (כא) בְּטֵלָה דַּעֲטָן אֲצַל כָּל אֶדָם. וְשְׂאֵרֵי מִינֵי קְטַנִּיּוֹת, תְּלוּי (כב) בְּמַנְהַג הַמְּקוּמוֹת, שֶׁבְּמִקְוֹם מְלַפְתִּין בְּהֵן אַתְּ הַפַּת (כג) אֲסוּר לְעֶרֶב בְּהֵן: ד (ד) (ג) צָלִי. וְדוּקָא צָלִי מְפַש, (כד) אֲבָל מְלִית, אִף שְׁהוּא חֲשִׁיב כְּרוֹתַת דְּצָלִי אֶפְלוּ הֲכִי אִין מְעַרְבִין, וְגֵרַע הַעֲרִיב"ג, אִף שְׁהוּא רְאִי לְאֻכִּילָהּ כְּמוֹ שְׁהוּא חִי, (כה) אֲבָן אֵלוּ הַמְּנַחֲמִים בְּשׂוּלֵי הַתְּבִיּוֹת, שֶׁכְּבוּשִׁין הֵן בְּצִיר, יִש לָהֶם דִּין כְּבוֹשׁ וּמְעַרְבִין בְּהֵן: (יד) שְׁלוּק. מְבַשְּׁל הַרְבֵּה יוֹתֵר מְכַפִּי צְרוּכִים: (טו) כְּבוֹשׁ. דְּכְבוֹשׁ מְבַשְּׁל כְּשִׁבִי. (טו) וְשַׁעוֹר כְּבִישָׁה בְּמַיִם וְשְׂאֵר מְשַׁקֵּן הוּא מַצַּת-לַעֲת, וְבַחֲמִץ וְצִיר, אִם רַק נִשְׂרָה כְּדִי שִׁתְּנָה עַל הַאֵוֹר וְתַחֲמִיל לְהַתְּחִית חֲשׁוֹב מְבַשְּׁל, (ס) וְכָל זֶה אִם רְאִי לְאֻכִּילָהּ עַל-יְדֵי הַקְּבִישָׁה: (טז) אוֹ מְעַשֵּׂן. וְזֶה נְמִי (כז) כְּשֶׁרְאִי לְאֻכְלוֹ בְּזוֹה: (יז) מִין דְּגַיִם קְטַנִּים. הֵינּוּ קוֹלִינִים הַאֲסֻפִּין שֶׁבַשְּׁס, (יט) שֶׁרְכִין הֵן וְכַמִּים חֲמִין נִמְרִין לְאֻכִּילָהּ, וְחֲשִׁיבֵי בְּשׂוּל לִידֵיהֶן: (יח) תַּפְּחוּחִים מְבַשְּׁלִים וְהוּא הֵדִינ וְכָל זֶה דוּקָא אִם דְּרָךְ אוֹתוֹ הַמְּקוּם לִלְפַת בְּהֵן אַתְּ הַפַּת [כ"א וּש"א]: (יט) שֶׁבַשְּׁלָן. אוֹ צִלְצָן [גַּמְרָא], הֵינּוּ (ל) אֶפְלוּ הִי מְלֻחוּחִים בְּתַחֲלָה, דְּרִאֲוִין הִי לְאֻכְלוֹ חֲמִים וְאִין צְרִיכִין

בְּאֵוֹר הַלֵּבָה

הַדְּבָרִים שֶׁמֵּטֵר לְעֲשׂוֹת בְּסַפְקָא חֻשְׁקָה, אֲבָן לְכַתְּחֵלָה בְּרֹאֵי יִש לְזַהֵר לְעֲשׂוֹת הַעֲרֹב קִים שֶׁמְקוֹלֵי הַנְּחוּת: * תַּפְּחוּחִים מְבַשְּׁלִים וְהוּא הֵדִינ שְׂאֵרֵי פְּרוֹת. עֵינ לְעִיל בְּסִימָן קַעוֹ סִיפָא אִף דְּמוּכָה שֶׁם דְּפִרוֹת אִין דְּרָךְ לִלְפַת בְּהֵן הַפַּת לְהִדְחֵי צְרִיף בְּרַכָּה לְאוּכַל אוֹתָן בְּתוֹךְ הַסַּעֲוִתָּה, אֲבָן הַבָּא מְרִי בְּרִידַע שֶׁדְּרָךְ אוֹתוֹ מְקוֹם לִלְפַת בְּהֵן הַפַּת, כְּמוֹ שֶׁפַּת הַמְּגוֹן-אֲבָרְהֵם: * עֲדוּשִׁים [כ"ו]. עֵינ מְשַׁנָּה בְּרוּרָה מַה שֶׁתְּכַנְּנוּ דָּאף שֶׁלֹּא נְתַבְּשְׁלוּ לִשְׁם כֶּה, הוּא מְבַאֵר וּפְשׁוּט. וְעֵינ עוֹד מַה שֶׁפַּתְּכַנְּנוּ בְּשֵׁם הַפּוֹסְקִים, וְדוּקָא כְּשִׁאִין לוֹ דְּבַר אַחַר לְעֶרֶב, כֵּן קַמֵּב הַבִּית-יִסְרָאֵל וְאֶחָיוּגִים, וְהַשַּׁעַם קַמֵּב הַגְּרִיז, מְשׁוּם בְּהִי מְצוּהָ; אֲבָן הַבִּיחָ חַבֵּט טַעַם אַחַר, דְּהוּא מְשׁוּם שֶׁלֹּא נְתַבְּשְׁלוּ לִשְׁם כֶּה, דְּלְכַתְּחֵלָה מְצוּהָ מִן הַמְּבַחֵר לְעֲשׂוֹת בְּכַוֵּן לִשְׁם עֲרֹב וְאִתִּי כֵּן אִם בְּשַׁל לְצַרְף שַׁבַּת סִי, וְשִׁאֵי אֵלוּ שֶׁלֹּא נְתַבְּשְׁלוּ כָּל לְצַרְף שַׁבַּת. וְכֵן הַבִּיא מִמְשַׁמְעוֹת הַפּוֹרְדִי. וְכָל זֶה לְמַצוּהָ מִן הַמְּבַחֵר בְּעֻלְמָא, אֲבָל הַעֲרֹב כְּשֶׁר אִף אֵם לִקַּח דְּבָרִים שֶׁלֹּא נְתַבְּשְׁלוּ לְצַרְף זֶה, וְכַדְמוּכָא מֵהַא דְּעֲדוּשִׁים וְשִׁמְנוּנִית שֶׁדָּבַק בַּסִּפִּין, וְכֵן פַּת הַעֲלֵת-תְּמִיד, וְזוֹכִיחַ עוֹד מֵהַא דְּאִיתָא בְּמִקְרָא דְּגַיִם מְלֻחוּחִים שֶׁצִּלְצָן עֲבָרִים, וְהוּא מְבַרֵּא לֹא לִשְׁם עֲרֹב עֲלָאָן. וְעֵינ עוֹד כְּסַעֲרִי י"ד בְּבִאֵר הַלֵּבָה: * וּמְצוּהָ עַל כָּל גְּדוּל וְכו'. פִּשְׁטוּשׁ הוּא, דְּבִין כְּשֶׁמּוּל עֲצֻמוֹ עֲרֹב זֶה וְאוֹמֵר י"ל וְלְבִי-עִירי' וּמְצוּהָ בְּתַבְּשִׁילוֹ לָהֶם חֻלְק, בִּין כְּשֶׁכֶּר עֲרֹב, יְכוּל לְעֶרֶב עֲלֵיהֶם גַּם בְּפִנֵי עֲצָמָם, אֲלֵא דְמַסְפָּקָא לִי אִם יְכוּל לְכַרְךָ בִּין דְּאִינוּ יִדְעֵי לוֹ אִם נִרְאֵטְבוּ לָנֶה, לְפִי דַעַת הַמְּבַחֵר שֶׁבֵּל אַחַר צְרִיף לְעֶרֶב לְעַצְמוֹ. וְעוֹד יִש לְעֵינ, אִם כְּשֶׁכֶּר עֲרֹב לְעַצְמוֹ רוּצָה לְעֶרֶב בַּעַד בְּנֵי הַעִיר, אִם צְרִיף מְבַשְּׁל אַחַר אוֹ שֶׁכּוּל לְזוֹחַת לָהֶם מְבַשְּׁלֵי שֶׁכֶּר עֲרֹב, בִּין שְׁעוּרֵי אֶדָם

שְׁעַר הַחַיּוֹן

(כא) מִגְּן-אֲבָרְהֵם מְגַמְרָא דְּהֵי כְּבִלְאֵי דְּאֻכְלֵי נְהַמָּא בְּהַמָּא וְכו'. (כב) מִגְּן-אֲבָרְהֵם וְחֻמְדֵּי-מִשָּׁה וּש"א. וְהָרָאָה דְּתַפְּחוּחֵי-אֲדָמָה שֶׁהִסִּיר קְלַפְתָּן וּבִשְׁלוּ לְבָשִׁים, הוּא מְדַבְּרִים שֶׁדְּרָכָן לְאֻכְלוֹ בְּפִנֵי עֲצָמָן כְּדִי לְשַׁבַּע וְלֹא לִלְפַת בְּהֵן אַתְּ הַפַּת וְאִין מְעַרְבִין בְּהֵן, וְכֵן קְטַנִּיּוֹת מְבַשְּׁלִין יְבִישִׁים שְׁקוּרִין אֲרַבְעִים²⁵ אוֹ פּוֹלִין שְׁקוּרִין בִּא"ב: (כג) הַסֵּגוֹן אֲבָרְהֵם וְאֵלֵיהֶם נִבְהִיא מִמְשַׁמְעוֹת רַשִׁי שְׁצָרִיף לְהַקְפִּיד מִן הַדִּין שִׁיחָה דְּבַר שְׂאִין רִגִיל לְאֻכְלוֹ כָּל יוֹם; וְלֹא הַעֲתִיקָה, כִּי לְעִנְיַת דַּעֲטָה קִשָּׁה לוֹמֵר כֵּן, דְּמַגְמְרָא וְשִׁתְּוִי-עֲרֹבֵךְ סִיפָא וְלֹא מְשַׁמַּע כֵּן, דְּאִשׁוּ עֲדוּשִׁים הוּא דְּבַר שְׁרִגִיל לְאֻכְלוֹ רַק בְּשַׁבַּת; וְגַם נִרְאָה לוֹמֵר דְּרַשִׁי לֹא בִּא אֲלֵא לְאַפְקֵי לָהֶם וְכִינֵיאָה בּוֹ שְׂאוּבְלִין אוֹתוֹן רַק כְּדִי לְשַׁבַּע וְלֹא לִלְפַת בְּהֵן אַתְּ הַפַּת, דְּזֶה רִגִילִין הַכֵּל לְאֻכַל אִף בְּהַל, מַה שְׂאִין כֵּן דְּבָרִים שְׂאוּבְלִין אוֹתוֹן לִלְפַת, כְּבִלְהוּ יְכוּל לְעֶרֶב, שֶׁלֹּא הַכֵּל אוֹכְלִין פַּתֵּן בְּלַפְטָן בְּהוּל. אַחֲרֵי-כֵן מְצִאֲתִי בְּשִׁמְתֵי-אֲדָם שֶׁפַּתְּגַם-כֵּן כְּדוּכְרִינוּ וְזוֹכִיחַ כֵּן מִדִּין בִּצִּיט, שֶׁפַּתְּגַם בְּרַמְבַּ"ם שְׂמַמֵּר לְעֶרֶב אִף דְּבִדְרֵי אִין רִגִילִין בְּהֵן אִף בְּהַל: (כד) רַשִׁיל כִּים שֶׁל שְׁלֵמָה וּמְגֵן-אֲבָרְהֵם וְחֻמְדֵּי-מִשָּׁה וְהַגְּרִיז וְחֻמְדֵּי-אֲדָם, דְּלֹא תַּחֲסֵם צְבִי הַמְּבֹאָה בְּשַׁעֲרֵי-תְּשׁוּבָה שֶׁמְלַק בְּשַׁעַת הַדְּחִק בְּהַעֲרִיק-גַּי' דְּמַדְמִי לֹא לְכַבּוּשׁ, אֲבָל הַסֵּגוֹן-אֲבָרְהֵם מְחַלֵּק, דְּכְבוֹשׁ הוּא מְבַשְּׁל וְמִלִּית אִינוּ אֲלֵא בְּרוֹתַת, וְכֵן מְקַרֵּחַ חֻלְק, וְדַגִּים קְטַנִּים מְלֻחוּחִים מְבֹאָה בְּשִׁי"ס לְגִרְסַת רַשִׁי וְחוֹסְפוֹת דְּאִין מְבַשְּׁלִים בְּהֵן עַד שֶׁצִּלְצָן וּבְכַבּוּשׁ מְבַאֵר דְּמַעְרְבִין, וְכֵן הָאֲרִיץ בְּנִשְׁמַת-אֲדָם חֻלְק עַל הַתַּחֲסֵם צְבִי בְּזוֹה, עֵינ שֵׁם, וְכֵן הוּא מְבַאֲרִי לְהִרְדֵּא דְּמְלִית אִין מְעַרְבִין בְּהֵן: (כה) כֵּן נִרְאֵה פְּשׁוּט, אַחֲרֵי-כֵן מְצִאֲתִי בְּשִׁמְתֵי-אֲדָם שֶׁפַּתְּגַם צְבִי מְחַמֵּיר לְכַתְּחֵלָה אִף כְּבִישׁ לְפִי פְּרוּשׁוֹ בְּשִׁי"ס, אִין לְזוּי מְדַבְּרֵי הַשְּׁלַחֵן-עֲרֹבֵי הַפּוֹסְקִים, וְכֵן הַעֲתִיקוּ כֵּן הַאֲחֻרוּנִים הַלְּהֵלֵךְ, וְכֵן פַּת בְּעַצְמוֹ שֶׁלֹּא רָאָה מִי שֶׁפָּרַשׁ כֵּן כְּפִירוּשׁוֹ: (כו) אַחֲרוּנִים: (כז) מִגְּן-אֲבָרְהֵם וּש"א: (כח) וְרַשִׁי"גַם מְלֻחוּחִין הֵן, וְזֶה לֹא הִיָּה מוֹעִיל אֲלֵא מְשׁוּם תַּחֲתָן חֲבִימִים, שֶׁעַל-יְדֵי שֶׁהֵם נִמְרִים נִמְרֵי מְבַשְּׁלֵי עַל-יְדֵי תַּחֲתָה: (ל) שֵׁם בְּמִקְרָא: (לא) כֵּן מְבַחֵי הַאֲחֻרוּנִים, וְדִלֵּא כִּט"ו שֶׁחֲשַׁב שְׁהוּא מְצוּהָ דְּרַבְּנָן, וְתַמָּה, דְּמָנָא לֹה הֵא? וְעַי, דְּלֵאוּ דוּקָא גְּדוּל, אֲלֵא כָּל אֶדָם יְכוּל לְהַקְטוֹת עֲרֹב: (לב) וּמִי שֶׁאֵגַם יְכוּל לְסַמֵּךְ עַל זֶה, כֵּן מְבַחֵי הַאֲחֻרוּנִים:

תַּרְבּוּם: 1 דָּג קְלוּת. 2 חִמְצָה (חֻמוֹס). 3 שְׁעוּרֵי.

הַלְכוּת יוֹם טוֹב סִימָן תַּקְנוּ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יב]

שְׁאִין מְלַפְתִּין בְּקֹן אֶת הַפֶּת אֶסוּר לְעֵרֵב בְּקֹן²⁰.

20) ולענין הבא ממקום שלא נהגו ללפת בתבשיל מסוים את הפת למקום שנהגו ללפת בו, כתב בספר שלמי תודה (יום טוב סי' לה אות ב) שיש לדון אם הולכים לפי מנהג מקומו ואינו נחשב כתבשיל, או שכיון שבמקום עשיית העירוב אחרים מלפתים בו, נחשב הדבר כתבשיל גם עבורו. והוסיף, שאף על פי שלגבי יין לזויר ותרתמה לישראל, כתב השו"ע לעיל (סי' שפו ס"ח) לענין שיתופי מבואות, שמערבין בהם אף על פי שאינם ראויים להם, כיון שהם ראויים לאחרים, והובא דין זה בכל בו (סי' נט) גם לענין עירובי תבשילין, יתכן ששונה שם שהמאכל ראוי בעצמו גם לו, ורק שהוא אסור עליו, מה שאין כן כשהמאכל בעצמו אינו ראוי לו כיון שאינו מלפת בו, יתכן שאינו יכול לערב עליו.

[משנ"ב ס"ק יד]

מְבַשֵּׁל תְּרֵיבָה יוֹתֵר מִקְפֵי צְרָפְרוּ²¹.

21) ולגבי תבשיל שנתבשל רק כמאכל בן דרוסאי [לגבי שיעורו, ראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק ג)], כתב הפמ"ג (משנ"ב ס"ק ו) שאינו מועיל לעירוב, כיון שהוא נאכל רק על ידי הדחק. והמקור חיים (לבעל החוות יאיר ס"ד) הסתפק בדבר, ונשאר בצ"ע.

[משנ"ב ס"ק טו]

וְיִתְחַיֵּל לְהַרְתִּיחַ תְּשׁוּבָה כְּמִבְשָׁל²².

22) ושיעור זה, כתבו הפר"ח (י"ד סי' קה ס"ק ד בלשון השני) והבית לחם יהודה (בהקדמה) והתפארת ישראל (פסחים פ"ב יכין אות מד) שהוא כשיעור הליכת מיל. מאידך, כתבו הפר"ח (שם בלשון הראשון) והיד יהודה (י"ד סי' סט ס"ק פד) שהשיעור הוא בפחות מכך [ולא ביארו מהו].

ולגבי מה שכתב המשנ"ב ששיעור הכבישה בחומוץ הוא כשיעור הכבישה בציר, ואין צריך כבישה מעת לעת, כן כתב גם לקמן (סי' תרמח ס"ק נד) לענין פסול אתרוג הכבוש, וכן דיא דעת השו"ע (י"ד סי' קה ס"א). אמנם במשנ"ב לעיל (סי' תמו ס"ק עא) כתב לענין חומוץ ששדה בכלי חמוץ שאינו נחשב ככבוש בפחות מעת לעת, וכן היא משמעות דבריו לעיל (סי' תנע ס"ק לח), והוא כדעת הש"ך (י"ד שם ס"ק ב והפר"ח שם ס"ק ד). שלגבי כבישה בחומוץ השיעור הוא מעת לעת [וכמו שצ"ע בשעה"צ לעיל (סי' תמו ס"ק צה)]. וראה בס' 'דבר חריף' בקוץ 'דבר חריף בהלכה' סי' ז אות ג משי"כ בזה.

[משנ"ב ס"ק יז]

וּבְמִים חֲמִין נִגְמְרִין לְאֶכִּילָהּ, וְיִשְׁיבֵי בְשׁוּלֵן לְדִין²³.

23) ומטעם זה אף לגבי בישולן בשבת, כתב לעיל (סי' שיח ס"ק לו, על פי הגמרא בשבת לט, א) שיש בדבר חיוב חטאת, כבישול גמור.

[משנ"ב ס"ק יט]

דְּלֵא וְנִחְשֵׁב בְשׁוּלָן לְכֹלָם, קָא מְשַׁמַּע לְן²⁴ וכו', אִף דְּרֵאוי הֵיזָה לְאֶכְלָן חֲמִים²⁵.

24) ואף שלענין איסור אכילת 'בישולי עכו"ם', כתב השו"ע (י"ד סי' קיג ס"ב) שאין בישול הנכרי אוסר אותם, כיון שהיו ראויים קודם לכן מחמת מליחתם, ביאר הבי"י (כאן) בשם הר"ן (ביצה ח, ב מדפי הרי"ף) ששונה דין איסור 'בישולי עכו"ם', שטעם איסורו מצד קירבת הדעת אל הנכרי שנעשית על ידי אכילת דבר שבישול, וכשראוי הדבר לאוכלו קודם הבישול, אין אכילתו מביאה לידי כך, מה שאין כן לגבי עירובי תבשילין, תלוי הדבר בשם תבשיל, ואף

דבר שניתן לאוכלו בלא בישול מצד מליחותו, אם מ"מ בישלו נחשב בכך לתבשיל.

ומטעם זה, לגבי עירוב בגבינה שנעשית על ידי בישול, כתב המהרש"ם (דעת תורה ס"ה) שהיא נחשבת כתבשיל ומערבין בה, ואף על פי שהחלב נאכל כשהוא חי ולפיכך אינו נאסר באיסור 'בישולי עכו"ם' [כמבואר ברמב"ם פ"י מהל' מאכלות אסורות הי"ד]. וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ג פכ"ב תשובה ב) לגבי מצורי חלב בזמנינו המתבשלים על ידי פיסטור ומלפתים בהם את הפת, וכגון גבינה וכדו', שהם נחשבים כתבשיל.

25) לגבי מיני פירות שהם טובים כשהם חיים יותר מכשהם מבושלים, הסתפק הראש יוסף (ביצה טז, א ד"ה גמרא) בדבר, שיתכן שכיון שהבישול מגרע אותם, אינם נחשבים כתבשיל.

[משנ"ב ס"ק כא]

וּמִצְנָה עַל קָל גְּדוּל וְכוּ'²⁶.

26) ולענין זמן הנחת עירובו של גדול העיר, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני יום טוב פכ"א ס"ק ו) שאין צריך להניחו דוקא בסוף היום, ומה שאין עירובו מעכב את בני העיר מלערב הוא משום שיעורבו מועיל בשביל מי שיתברר בסוף היום שנאנס ולא הניח עירוב בעצמו. והובא בשו"ת הר צבי (או"ח ח"ב סי' טו) שהגר"ס קופשטיין (הרב מראדין) העיר [לענין המערב עירובי חצרות בשביל כל העיר] שיש להקדים את הנחת העירוב קודם שהנשים קיבלו על עצמן את היום טוב [כמבואר בב"ה"ל (ס"א ד"ה ספק)], ואמר לו החפץ חיים שזו הערה חזקה.

והסומך על גדול העיר [מסוים] ונאכל עירובו של אותו גדול הוצרך אותו גדול לסמוך על עירובו של אחר, כתב הכף החיים (ס"ק קלו) בשם שו"ת כנסת הגדולה (או"ח סי' מט) שכל מי שסמך על עירובו של אותו גדול, אין מועיל לו מה שסמך אותו גדול על עירובו של האחר, כיון שהוא עצמו לא סמך על עירוב זה.

[שעה"צ ס"ק לא]

אֶלֵא קָל אֶדָם יְכוּל לְהִקְנֹחַ עֲרוּבוֹ²⁷.

27) ובביאור מה שנקטו 'גדול העיר', כתב הכף החיים (ס"ק מז) שכיון שהוא אדם מפורסם, מי ששכח להניח עירוב ידע לברר אצלו האם אכן הוא עירב עבור כל העיר, וכמבואר בשו"ע להלן (סי' שמי שלא עירב צריך להדיעו קודם שיבשל שהניחו עבורו עירוב).

[ביה"ל ד"ה ומצוה]

גַּם בְּפָנֵי עֶצְמָם²⁸.

28) ולגבי בן ארץ ישראל הבא לערב עבור בן חוץ לארץ כשחל יום טוב שני של גלויות בערב שבת, כתב הקול אליהו (סי' לא, הובא בשו"ת חיים שאל ח"א סי' עד אות נד) שאינו מועיל, שכיון שהוא אינו מחויב בדבר, אינו יכול לערב עבור אחר. מאידך, החיד"א (חיים שאל שם) כתב שהעירוב מועיל, שכיון שהוא רק עושה שליחותו ואינו כמוציאו ידי חובה, אין חסרון במה שאינו מחויב בדבר, ואמנם לענין הברכה כתב שם להסתפק בדבר. ולמעשה, דעת הגר"מ שטינגן (שלמי תודה יום טוב סי' לו אות ג) והגר"נ קרליץ (חוט שני יום טוב פכ"א ס"ק ו) שכיון שאינו מחויב בדבר, אין עירובו מועיל [והבאר משה (ח"ז עמ' שה-שו) כתב לחלק בין האופן שדיבר עליו החיד"א שהפת והתבשיל הם של בן חוץ לארץ, או שזיכה לו בן ארץ ישראל קודם שקרא עליהם שם עירוב, לאופן שהם של המערב בן ארץ ישראל שקרא עליהם שם ואחר כך זיכהו, שבוה גם החיד"א יודה שאין מועיל].